

คณะจิตวิทยา

การเปรียบเทียบความแตกต่างความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่ย่ำร้าง และครอบครัว
ปกติ ศึกษาในวัยรุ่นช่วงอายุ 13-18 ปี

นางสาวจุฑารัตน์ ชวาลวิวัฒน์วงศ์

โครงการทางจิตวิทยานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE COMPARISON OF ADOLESCENTS' STRESS WITH
DIVORCE PARENT AND TRADITIONAL FAMILIES

Miss. Jutarat Chawanwiwatwong

A Senior Project in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Bachelor of Science in Psychology
Faculty of Psychology
Chulalongkorn University
Academic Year 2008
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อโครงการทางจิตวิทยา

การเปรียบเทียบความแตกต่างความเครียดของวัยรุ่นที่
อยู่ในครอบครัวที่ย่ำร้าง และครอบครัวปกติ ศึกษาใน
วัยรุ่นช่วงอายุ 13-18 ปี

โดย

นางสาวจุฑารัตน์ ชวาลวิวัฒน์วงศ์

สาขาวิชา

จิตวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาหลัก

รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นำโครงการทางจิตวิทยานี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบัณฑิต

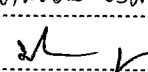
..... อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทางจิตวิทยาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร)

จุฬารัตน์ ชวาลวิวัฒน์วงศ์: การเปรียบเทียบความแตกต่างความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้าง และครอบครัวปกติ ศึกษาในวัยรุ่นช่วงอายุ 13-18 ปี. (THE COMPARISON OF ADOLESCENTS' STRESS WITH DIVORCE PARENT AND TRADITIONAL FAMILIES)
 อ.ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 44 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 13-18 ปี มีทั้งหมด 120 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้างจำนวน 60 คน และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติจำนวน 60 คน และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดความเครียดสวนปรุง ฉบับ 20 ข้อ และวิเคราะห์ทางสถิติด้วยสถิติที (*t*-test independent)

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างมีคะแนนความเครียดมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$)
2. กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว มีคะแนนความเครียดมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างโดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

สาขาวิชา.....จิตวิทยา..... ลายมือชื่อนิสิต.....จุฬารัตน์ ชวาลวิวัฒน์วงศ์.....
 ปีการศึกษา.....2551..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4837408538 : MAJOR PSYCHOLOGY

KEYWORDS : STRESS / SINGLE PARENT

JUTARAT CHAWANWIWATWONG: THE COMPARISON OF ADOLESCENTS' STRESS WITH DIVORCE PARENT AND TRADITIONAL FAMILIES.

SENIOR PROJECT ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR PRAPHAIPHUN PHOOMVUTHISARN, 44 pp.

The purpose of this research was to compare adolescents' stress with divorce parent and traditional families. 120 participants were aged between 13-18 years old. The samples were divided into 2 groups, 60 adolescents from divorce parent, and 60 adolescents from traditional families. The instrument was Suanprung Stress Test-20, (SPST – 20). The data was analyzed by using *t*-test.

Results are as follows.

1. Adolescents with divorce parent have significantly higher stress score than adolescents with traditional families ($p < .001$).
2. Adolescents with divorce parent who lived with father and without mother have significantly higher stress score than adolescents with divorce parent who lived with mother and without father ($p < .05$).

Field of Study : Psychology.....

Student's Signature *Jutarat Chawanwivatwong*

Academic Year : 2008.....

Advisor's Signature *Pr. Phoomvuthisarn*

กิตติกรรมประกาศ

โครงการทางจิตวิทยาฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความสามารถของรองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ และท่านได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ แนวทางการทำโครงการวิจัย พร้อมทั้งให้คำแนะนำต่างๆในการทำโครงการวิจัย และตรวจแก้ไขงานของผู้วิจัยด้วยความเอาใจใส่ อีกทั้งยังคอยติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มต้นโครงการทางจิตวิทยาชิ้นนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสารเป็นอย่างสูงมาไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คุณสิทธิพงศ์ วงศ์วิวัฒน์ ที่ยินดีสละเวลาช่วยให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ผลการวิจัย และมอบความรู้ต่างๆเกี่ยวกับการใช้สถิติในการวิจัยแก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ คุณเกษียร อารังวรภรณ์ ที่ยินดีสละเวลาช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดการทำโครงการทางจิตวิทยาชิ้นนี้ พร้อมทั้งคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอ

ขอขอบพระคุณ คุณสุรศักดิ์ วีรวรงค์ ที่ยินดีสละเวลาให้ผู้วิจัยใช้คอมพิวเตอร์ในห้องคอมพิวเตอร์ของคณะจิตวิทยาอย่างสม่ำเสมอ แม้จะเคยเวลาทำการแล้วก็ตาม

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่ชาย เป็นอย่างสูงที่คอยให้การสนับสนุน คอยให้กำลังใจ ความรัก ความห่วงใย และความช่วยเหลือตลอดการทำโครงการทางจิตวิทยาชิ้นนี้ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อโครงการทางจิตวิทยาภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อโครงการทางจิตวิทยาภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
แนวความคิดเกี่ยวกับครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติ.....	3
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเครียดและสิ่งทีก่อ ให้เกิดความเครียด.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความเครียดของวัยรุ่นที่สัมพันธ์กับครอบครัว.....	10
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความเครียดภายในครอบครัวของวัยรุ่น.....	11
วัตถุประสงค์.....	15
ขอบเขตการวิจัย.....	15
สมมติฐาน.....	15
ตัวแปรในการวิจัย.....	15
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	16
2. วิธีดำเนินงานวิจัย.....	17
กลุ่มตัวอย่าง.....	17
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	17
การเก็บข้อมูล.....	19
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	20
3. ผลการวิจัย.....	21

สารบัญ (ต่อ)

4. อภิปรายผลการวิจัย.....	29
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	32
รายการอ้างอิง.....	35
ภาคผนวก ก.....	38
ภาคผนวก ข.....	40
ประวัติผู้ทำโครงการทางจิตวิทยา.....	44

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกอายุ เปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นชาย และวัยรุ่นหญิง	22
2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกระดับการศึกษา เปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง.....	23
3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกสถานภาพของครอบครัว เปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง.....	24
4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกบุคคลที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ด้วย เปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง	25
5	ค่าสถิติเชิงบรรยายของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง จำแนกตามคะแนนความเครียด.....	26
6	ผลการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที (t -test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง ซึ่งมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ.....	27
7	ผลการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที (t -test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียว.....	28

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมในปัจจุบันมีการหย่าร้างกันมากขึ้น ซึ่งการหย่าร้างนี้ไม่ได้มีผลโดยตรงต่อพ่อและแม่เท่านั้น แต่การหย่าร้างยังมีผลต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวนั้นๆ อีกด้วย Wallerstein, Lewis, และ Blakelee, 2000 ได้กล่าวว่า การหย่าร้างเป็นความเครียดเรื้อรังที่เกิดขึ้นทั้งในเด็กและพ่อแม่ของเด็ก อย่างไรก็ตาม มุมมองของผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กและครอบครัวนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันไป นักจิตวิทยาหลายคนมองว่า การหย่าร้างเป็นวิกฤติที่เกิดขึ้นในชีวิตเพียงชั่วคราว เพราะ การปรับตัวของคู่สมรสจะปรับตัวได้ในช่วง 2-4 ปี (Lamanna&Risidman, 2003) ซึ่งสอดคล้องกับ Hetherington และ Kelly, 2002 ที่พบว่า 70% ของคนที่หย่าร้างจะมีการปรับตัวที่ดีพอสมควร “ Good enough ” หลังการหย่าร้างเพราะทั้งพ่อ แม่ และเด็ก จะปรับตัวต่อชีวิตใหม่ได้เมื่อเวลาผ่านไป 2-3 ปี ถ้าพวกเขาไม่ต้องเผชิญกับปัญหาความเครียดที่เกิดขึ้นมาจากเหตุการณ์ต่างๆ อีก แต่มีมุมมองของนักจิตวิทยาที่มองว่า การหย่าร้างเป็นผลกระทบในระยะยาว (Cherlin, 2000; Amato, 2000) ทั้งนี้เพราะการหย่าร้างเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดปัญหาหลายๆอย่าง ทั้งนี้เพราะเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างมักจะประสบความสำเร็จในการศึกษาในระดับต่ำ มีปัญหาพฤติกรรม การปรับสภาพจิตใจ ความสามารถทางสังคม ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองไม่ดี และเมื่อแต่งงานไปก็มักจะมีปัญหา ตลอดจนไม่มีสายใยที่ดีกับพ่อและแม่ โดยเฉพาะกับพ่อ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มาจากครอบครัวปกติ (Amato, 2000, 2003; Kelly&Emery, 2003)

สำหรับผลกระทบที่เกิดกับเด็กที่พ่อแม่หย่าร้างกัน แล้วต้องอยู่กับพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว นั้น Amato, 1993 ได้กล่าวถึงเหตุผลของการหย่าร้างซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กใน 5 ด้านด้วยกัน คือ

1. The Life Stress perspective นั่นคือหลังการหย่าร้าง จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อการมีชีวิตที่กดดันและก่อให้เกิดความเครียดขึ้น เช่น การย้ายบ้าน ย้ายจากชุมชนเดิม ย้ายโรงเรียน ต้องห่างจากญาติพี่น้องของพ่อแม่ฝ่ายตรงข้าม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นให้เด็กเครียดและนำไปสู่ปัญหาในที่สุด
2. The Parental loss perspective การหย่าร้างกันจะเปรียบเสมือนการที่เด็กต้องขาดทั้งพ่อ-แม่ที่อยู่ด้วยกัน เพื่อที่จะให้ความรัก ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ ให้ข้อมูล ชี้แนะนำตลอดจนขาดตัวแบบที่จะแสดงให้เห็นถึงทักษะทางสังคม การร่วมมือ การ

เจรจาต่อรอง ซึ่งถ้าพ่อแม่คนหนึ่งคนใดหายไป จะมีผลต่อขบวนการสังคมประกิต (Socialization) ของเด็ก

3. The Parental adjustment perspective นั่นก็คือพ่อแม่จะมีบทบาทที่จะช่วยสนับสนุนและสร้างระเบียบวินัยที่เหมาะสมกับเด็ก ซึ่งถ้าบทบาทเป็นไปด้วยดี เด็กจะมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ แต่ถ้าคนใดคนหนึ่งหายไปก็จะส่งผลกระทบต่อเด็ก Amato, 2000 ศึกษาพบว่า พ่อแม่ที่หย่าร้าง ถ้าเปรียบเทียบกับพ่อแม่ที่อยู่ด้วยกันจะมีการสนับสนุนเด็กน้อยลง มีกฎระเบียบน้อยและใช้การฝึกวินัยที่รุนแรง ให้คำปรึกษาแก่เด็กน้อย และมักมีปัญหาขัดแย้งกับเด็กมากกว่า
4. The Economic hardship perspective นั่นคือการที่พ่อแม่หย่าร้างกัน ผลกระทบที่เกิดขึ้นในครอบครัวคือสภาวะทางเศรษฐกิจ Me Lanahan & San defur, 1994; Parke, 2003 พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างหรือมีพ่อแม่คนเดียว จะมีพัฒนาการล่าช้ามากกว่าเด็กที่มาจากบ้านที่มีทั้งพ่อและแม่
5. The Interparental conflict perspective การขัดแย้งของพ่อแม่มีผลต่อสุขภาพจิตของลูก มีงานวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นถึงผลกระทบทางลบที่มีต่อเด็ก ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะเป็นการหย่าร้างของพ่อแม่ แต่เป็นสภาพความขัดแย้งของพ่อแม่ที่เด็กได้รับรู้หรือรู้เห็นมากกว่า ก่อนที่จะมีการหย่าร้างกัน (Amato, 2000)

ด้วยเหตุที่เด็กที่อยู่ในสภาพที่พ่อแม่หย่าร้างกันและอยู่กับพ่อแม่เพียงคนเดียวมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนกับเด็กที่มาจากบ้านที่มีทั้งพ่อและแม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความแตกต่างในเรื่องของความเครียดที่เกิดขึ้นกับเด็กในบ้านที่พ่อแม่หย่าร้างกันและอยู่กับพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว โดยเทียบกับเด็กที่มาจากบ้านที่มีทั้งพ่อและแม่

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้าง และครอบครัวปกติ ในวัยรุ่นช่วงอายุ 13-18 ปี โดยผู้วิจัยทบทวนแนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติ
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเครียดและสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียด
3. แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความเครียดของวัยรุ่นที่สัมพันธ์กับครอบครัว

1. แนวความคิดเกี่ยวกับครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติ **ความหมายของครอบครัว**

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่เก่าแก่และมีความสำคัญที่สุดหน่วยหนึ่งของสังคม จัดเป็นระบบที่แตกต่างจากองค์กรอื่นโดยทั่วไป กล่าวคือ การรับสมาชิกของครอบครัวจะผ่านการเกิด การรับบุตรบุญธรรมหรือการแต่งงานเท่านั้น การพลัดสมาชิกจะทำได้เฉพาะจากการเสียชีวิต ไม่มีการไล่ออก หรือ หนีออกไปได้ นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง และมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา ครอบครัวจะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง และคงภาวะสมดุลภายในครอบครัวให้ได้ จึงจะทำให้ครอบครัวนั้นมีความปกติสุข

คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว ได้ให้ความหมายของครอบครัวว่า คือกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์ และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกันรวมทั้งการพึ่งพิงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายและทางสายโลหิต (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537) และจาก Comprehensive Dictionary of Psychology and Psychological Term (1968) ได้ให้ความหมายของครอบครัวว่า หมายถึง กลุ่มบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องกันทางสายโลหิต หรือการแต่งงาน ประกอบด้วยบิดา มารดา และ บุตร เป็นหลัก

ในส่วนของการศึกษาของ Haber และคณะ (1987) กล่าวว่า ครอบครัวคือ กลุ่มคนที่รวมกันโดยการแต่งงาน มีความผูกพันรักใคร่กัน มีความขัดแย้งกันในบางครั้ง แต่สามารถที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้ มีการอบรมลูกหลาน มีระบบระเบียบในการปกครองดูแล มีการแบ่งหน้าที่บทบาทกันเองในครอบครัว

นอกจากนี้ Murdock (1979) อ้างในตรีสุข ธงไชย (2540) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ครอบครัวในเชิงมานุษยวิทยาว่า ครอบครัวคือ กลุ่มสังคมซึ่งมีลักษณะสำคัญ อันประกอบไปด้วย การมีที่อยู่อาศัยร่วมกัน การร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ และการทำหน้าที่ผลิตชาติพันธุ์มนุษย์ ครอบครัวต้องประกอบด้วยมนุษย์ที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งเพศชายและเพศหญิง และอย่างน้อยต้องมีคู่หนึ่งที่มีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันโดยการยอมรับของสังคม และชายหญิงคู่นี้จะต้องมีบุตรหนึ่งคนหรือมากกว่าอยู่ด้วย จะเป็นบุตรโดยสายโลหิตหรือเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้

เนื่องจากรูปแบบของครอบครัวมีความแตกต่างกันไปหลายประเภท จึงเป็นการยากที่จะให้คำนิยามของครอบครัวได้อย่างชัดเจน คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมืองแห่งสหประชาชาติ ได้ให้คำจำกัดความว่า ครอบครัวคือกลุ่มคนใดๆที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็ก และกลุ่มคนซึ่งในสายตาของกฎหมายและการปฏิบัติของประเทศนั้นๆ ถือว่าเป็นครอบครัว จากคำจำกัดความนี้ชี้ให้เห็นว่า แต่ละประเทศจะมีการยอมรับรูปแบบของครอบครัวในแต่ละประเทศของตนแตกต่างกันไป รูปแบบของครอบครัวที่ยอมรับในสังคมหนึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมอีกสังคมหนึ่งก็ได้ (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2538)

จากนิยามความหมายทั้งหมดนั้น จะสามารถสรุปได้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่สองคนที่มาแต่งงานกัน หรือมีความสัมพันธ์ฉันท์สามี-ภรรยา อาศัยอยู่ร่วมกันในสถานที่เดียวกัน อาจจะมีหรือไม่มีลูกสืบสายโลหิตหรืออาจจะเลี้ยงดูผู้อื่นโดยการรับมาอุปการะ อีกทั้งยังอาจมีญาติพี่น้องหรือผู้อื่นมาอาศัยอยู่ด้วยในสถานที่เดียวกัน

ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว

ในอดีตครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว เป็นปรากฏการณ์ที่มีมานานแล้ว โดยมีสาเหตุมาจากการที่คู่สมรสเสียชีวิต (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2540) ในปัจจุบัน นอกจากการหย่าร้างและการเสียชีวิตของคู่สมรสจะเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้เกิดครอบครัวในลักษณะดังกล่าวแล้ว การหายไปของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยไม่ได้หย่าร้าง การมีบุตรของสตรีที่ตั้งครรภ์โดยไม่ได้แต่งงาน และการขอบุตรมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสที่อยู่คนเดียว ก็ถือเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้มีอัตราการเพิ่มของครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวร่วมด้วย (Schorr & Phyllis, 1983) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาเหตุจากหญิงสาวอายุน้อยกว่า 18 ปี ที่ตั้งครภภโดยมิได้แต่งงานมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

ครอบครัวที่อยู่ในสถานการณ์ที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว จัดเป็นภาวะวิกฤตระดับหนึ่งของชีวิตครอบครัว การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อในลักษณะที่กระจายไปทุกทิศทุกทาง (The change is pervasive) ปัญหาที่พบในครอบครัวมีความสลับซับซ้อน ละเอียดอ่อน และเป็นปัญหาที่มีรูปแบบหลากหลาย (Multi-faceted) ปัญหาที่เป็นพื้นฐานในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว คือ การขาดแคลนแหล่งช่วยเหลือทางสังคม คู่สมรสปกติ ยังสามารถพึ่งพาและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ แต่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว ต้องทำงานหนักเพิ่มขึ้น เพื่อทดแทนรายได้จากคู่สมรสที่หายไป (Burr & Bahr, 1993) ทั้งยังขาดแคลนความคิดที่คอยให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ในสภาวะการณ์ที่ยังไม่มีนโยบายทางภาครัฐใดที่จะเข้ามาช่วยเหลือ

จากหลายสาเหตุที่ทำให้เกิดครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว กลุ่มครอบครัวที่มีสาเหตุมาจากการเสียชีวิตของคู่สมรส (widows) อาจจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมน้อยกว่ากลุ่มที่มีสาเหตุจากการแยกจากกัน (separated) หรือกลุ่มที่มีสาเหตุจากการหย่าร้าง (divorce) อันเนื่องมาจาก สังคมโดยทั่วไปยอมรับมากกว่า และรายได้บางส่วนของสามีหรือภรรยาที่เสียชีวิต ก็ยังคงเป็นสิทธิที่ครอบครัวและทายาทพึงจะได้รับกรณีที่มีมรดกตกทอด เป็นผลให้กลุ่มครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว ที่มีสาเหตุมาจากการเสียชีวิตของคู่สมรสได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมน้อยกว่ากลุ่มครอบครัวที่มีสาเหตุอื่นๆ (Mallan, 1975) ในส่วนของกลุ่มครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียวที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจมากที่สุด ได้แก่กลุ่มมารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์โดยมิได้แต่งงาน ซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่หัวหน้า

ครอบครัวมีอายุน้อยที่สุด และประสบปัญหาหนักที่สุดในด้านเศรษฐกิจ รวมไปถึง การไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป เป็นผลให้ เกิดปัญหาแก่สังคมโดยรวม ที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในสังคมปัจจุบัน (Farley&Bianchi, 1971) นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของลักษณะครอบครัว ที่มีแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว ก็เป็นผลให้เกิดกลุ่มใช้แรงงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวในเพศหญิงมากขึ้นด้วย

โดยทั่วไปสามารถแบ่งลักษณะครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียวได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. ครอบครัวที่มีแม่เป็นหัวหน้าครอบครัว (ไม่มีพ่อ)
2. ครอบครัวที่มีพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัว (ไม่มีแม่)

ครอบครัวที่มีแม่เป็นหัวหน้าครอบครัว (ไม่มีพ่อ)

จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อไม่นานมานี้เองมีครอบครัวรูปแบบใหม่ๆ เริ่มปรากฏขึ้น ได้แก่ ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว (Single-Parent Family) ซึ่งมีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับรูปแบบครอบครัวแบบเชิงเดี่ยว หรือแบบขยายซึ่งเป็นที่คุ้นเคยมาแต่ก่อน แต่ในประเทศส่วนใหญ่ระบบกฎหมายและกระบวนการด้านนโยบายยังตามความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ทัน ซึ่งนำไปสู่ความล้มเหลวในการที่จะให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกครอบครัวเหล่านี้ ในลักษณะที่ถือว่าเป็นครอบครัวอย่างเต็มที่แท้จริง ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียวส่วนใหญ่มักจะมีแม่เป็นผู้นำ และมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหารระดับนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งทางกฎหมาย และสังคมด้วย

จากการศึกษา เกี่ยวกับครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว โดยมี แม่เป็นหัวหน้าครอบครัว Ross และ Sawhill (1975) ได้ระบุถึงสิ่งน่าวิตกสำหรับคนในกลุ่มนี้ว่า

1. ครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว ประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจมากที่สุด เกือบจะครึ่งหนึ่งของครอบครัว ที่มีลักษณะดังกล่าว มีความยากจน ใช้ชีวิตอยู่ด้วยการได้รับการสงเคราะห์จากองค์กรช่วยเหลือทั้งภาครัฐและเอกชน และเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการใช้ชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยากจน
2. เกิดผลกระทบต่อเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย-จิตใจและสังคมในเรื่องที่ขาดพ่อ
3. ขาดนโยบายในการช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะดังกล่าวของรัฐบาลและเอกชน ที่มีทิศทางการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน

สำหรับในส่วนของประเทศไทย จากรายงานการศึกษา และวิจัยจากแหล่งต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาที่นำไปสู่การถูกระงับการคุ้มครอง และการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน สาเหตุสำคัญได้แก่ สถาบันครอบครัวที่มีลักษณะครอบครัวแตกแยกในรูปแบบการหย่าร้าง แยกกันอยู่ หรือทิ้งฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เป็นเหตุให้มีหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว (ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์, 2538) ซึ่งเป็น

สาเหตุหลัก ร่วมกับสาเหตุอื่นๆ เช่น ปัญหาสมาชิกในครอบครัว ดิทยาเสพติด และการขาดความรักความผูกพันภายในครอบครัว เป็นต้น

นอกจากผลกระทบที่กล่าวมาแล้ว ปัญหาความเครียดที่มีต่อผู้นำครอบครัวที่เป็นหญิงก็เป็นสิ่งสำคัญ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากอดีตที่สามีมักเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนภรรยาทำงานบ้านและดูแลลูก แต่ในปัจจุบัน การที่ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน แต่กลับมามีบ้านก็ต้องทำงานอีก การงานอาชีพและงานบ้านทำให้ผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัวปกติมีความเครียดสูง ดังนั้น หากฝ่ายหญิงจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัวเพียงคนเดียว ก็จะส่งผลให้เกิดภาวะความเครียดที่ยิ่งมากขึ้น

ครอบครัวที่มีพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัว (ไม่มีแม่)

ครอบครัวลักษณะดังกล่าว มีสาเหตุเหมือนกับครอบครัวที่มีแม่เพียงคนเดียว ถึงแม้กลุ่มครอบครัวที่มีพ่อเลี้ยงดูเพียงคนเดียวจะเป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ แต่ก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น (Orther, D.K., Brown, T., and Ferguson, 1976)

Thomson และ Gongla (1983) เสนอแนะว่าสาเหตุที่ครอบครัวที่มีพ่อเพียงคนเดียวเพิ่มขึ้นมาก มาจาก

1. ผู้ชายมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต (life style) จากเดิมที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเพียงอย่างเดียว มาเป็นผู้ดูแลครอบครัว และลูกๆ ด้วย
2. ผู้ชายมีความชอบในการที่จะเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรเพียงคนเดียว (โดยไม่มีภรรยา) มากกว่าในอดีต
3. ในกลุ่มที่ขอบุตรมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แสดงถึงผู้ชายยอมรับในการทำหน้าที่เป็นพ่อมากขึ้น
4. ครอบครัวที่มีพ่อเลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับที่สูงกว่าครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว ดังนั้น ความพึงพอใจและแหล่งช่วยเหลือครอบครัวจึงมีมากกว่า
5. ผลการวิจัยเปรียบเทียบเรื่องการเลี้ยงดูที่มีประสิทธิภาพของพ่อกับแม่ที่ต้องเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว ไม่มีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้ชายมีความสนใจในการทำหน้าที่เป็นพ่อเพียงคนเดียวได้เพิ่มขึ้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีผลกระทบต่อเจตคติ ค่านิยม รวมถึงแนวคิดของบทบาทในแต่ละเพศ จากเดิมที่ชายเคยเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว และหญิงเป็นแม่บ้านทำหน้าที่เป็นภรรยาและมารดาของลูก ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนในกลุ่มครอบครัวที่มีพ่อเลี้ยงดูเพียงคนเดียว ได้แก่ เรื่องฐานะทางเศรษฐกิจที่มักจะมีอยู่ในระดับสูง และมีความสามารถในการซื้อของ ใช้จ่าย และ การ

บริการต่างๆภายในบ้านให้แก่ลูกๆได้มากกว่ากลุ่มครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว การศึกษาปัจจุบันยังพบว่าเจตคติและค่านิยมของเพศชายในปัจจุบันได้ยอมรับถึงบทบาทในการ เป็นผู้ดูแลบ้านเรือน (Housekeeping) ซึ่งเดิมเคยเป็นบทบาทของเพศหญิงมากขึ้น ทั้งนี้โดยได้รับการช่วยเหลือจากเด็กๆร่วมด้วย (Goetting, 1983) ทั้งนี้การเลี้ยงดูเด็กๆไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของ ฝ่ายชาย บางครั้งมันจึงเป็นการยากที่พวกเขาจะแบ่งเวลามาปฏิบัติภารกิจดังกล่าว แต่ในกลุ่ม ครอบครัวที่มีพ่อเลี้ยงดูเพียงคนเดียวก็ยังมีรู้สึกประสบความสำเร็จ และพอใจกับบทบาทใหม่นี้

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว ยังมีน้อยมาก จึงทำให้ยังไม่สามารถสรุปถึงผลกระทบและปัญหาในครอบครัวดังกล่าวได้ชัดเจน ผลกระทบที่มีต่อครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว จึงมักจะเป็นการศึกษาในกลุ่ม ครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียวเป็นส่วนใหญ่

2.แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดความเครียดและสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียด ความหมายของความเครียด

ความเครียดมีความหมายที่ใช้อยู่หลากหลายตามแนวคิดต่างๆโดยแนวคิดแรกได้แก่ แนวคิด Homeostasis ซึ่งให้ความหมายของความเครียดว่า “เป็นสภาวะบางอย่างที่เข้ามากระตุ้น ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของระบบและกระบวนการที่เกิดเป็นความตึงเครียดและบีบคั้น ซึ่งการ เปลี่ยนแปลงนี้ระบบร่างกายจะทำงานเพื่อที่จะทำให้ระบบกลับสู่ความสมดุลอีกครั้ง”

(Lazarus,1966)

ต่อมา Selye (1956) และ Cannon (1929 cited in Lovollo , 1997) ผู้ที่ได้ศึกษา ความเครียดตามแนวคิดทางสรีระวิทยาได้ให้ความหมายของความเครียดไว้ว่า “คือการทำงานที่ระบบ การทำงานในร่างกายของสิ่งมีชีวิตมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเกิดภาวะการถูกคุกคาม เป็น กระบวนการที่รักษาความคงที่ของเซลล์ในร่างกายเมื่อมีการเผชิญหน้ากับความไม่สมดุลจาก สิ่งแวดล้อมภายนอก” นอกจากนี้ Selye (1956) ยังเพิ่มเติมด้วยว่า ต้นเหตุของความเครียดเกิดได้ จากหลายประการและการตอบสนองต่อความเครียดก็เกิดขึ้นจากปัจจัยที่ต่างกัน ซึ่งกระบวนการ การรับรู้และตอบสนองต่อความเครียดเป็นไปเพื่อการปรับตัวและดำรงชีวิตให้อยู่รอด โดยประสาท การรับสัมผัสจะส่งสัญญาณจากร่างกายไปสู่สมอง และสมองจะสั่งการให้กล้ามเนื้อในร่างกายทำงาน เพื่อตอบสนองสิ่งเร้าภายนอกออกมาเป็นพฤติกรรม ซึ่งเป็นการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ และต่อมไร้ท่อ

ระบบประสาทอัตโนมัติ (Autonomic Nervous System:ANS) เป็นระบบขั้นต้นที่ควบคุม การทำงานของหัวใจ ความดันโลหิต การทำงานของกระเพาะอาหาร กระเพาะปัสสาวะ และลำไส้ ศูนย์ที่ควบคุมการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติคือ brain stem, hypothalamus, และกระดูก

สั้นหลัง เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน การกระตุ้นทางอารมณ์อยู่ในระดับสูง สัญญาณเตือนภัยเกิดขึ้นเองใน hypothalamus ซึ่ง Guyton (1977 cited in rice,1992) ได้กล่าวถึงปฏิกิริยาของระบบประสาทอัตโนมัติที่ตอบสนองต่อความเครียดไว้ 8 ประการ คือ

1. ความดันเลือดสูงขึ้น
2. เลือดจะสูบฉีดไปยังกล้ามเนื้อหัวใจจำนวนมาก ขณะที่ลดการสูบฉีดบริเวณอวัยวะภายใน ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำงานหนัก
3. ร่างกายเกิดการใช้พลังงานมากขึ้น
4. ระดับของกลูโคสในเลือดเพิ่มขึ้น
5. พลังงานถูกถ่ายเทไปยังกล้ามเนื้อมากขึ้น
6. กล้ามเนื้อเกิดการตึงขึ้น
7. เกิดการทำงานในระดับความคิดจิตใจมากขึ้น
8. อัตราความหนืดของเลือดเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ Rice (1992) ยังได้สรุปความหมายของความเครียดไว้ว่า ความเครียดมีความหมายที่ต่างกัน 3 ประเด็น คือ

1. ความเครียดภายนอกบุคคล คือสิ่งเร้าทางสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลรู้สึกถึงความเครียดและถูกกระตุ้นให้ตื่นตัว
2. ความเครียดเป็นความตึงเครียดของจิตใจภายใน เป็นการตีความ ความรู้สึกอารมณ์ กลไกป้องกันตัว และกระบวนการที่ตอบสนองต่อความเครียดนั้นเกิดภายในตัวบุคคล กระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นมีปัจจัยมาจากความรู้คิดของมนุษย์
3. ความเครียดเป็นปฏิกิริยาตอบสนองทางร่างกายต่อการรุกรานและอันตรายจากสิ่งเร้าที่เข้ามากระตุ้นทำให้ร่างกายมีระดับของการทำงานสูงขึ้น การตอบสนองทางร่างกายเหล่านี้อาจจะเป็นตัวทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมและความคิดจิตใจเพื่อที่จะจัดการกับความเครียด

จากความหมายของความเครียดที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น แสดงให้เห็นว่าความเครียดมีความหมายที่แตกต่างกันไปตามแนวคิด ดังนั้นจะสรุปความหมายของความเครียดได้ว่า ความเครียด หมายถึง ภาวะการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เมื่อตกอยู่ภายใต้สถานการณ์แวดล้อมที่รับรู้ว่ามีผลกระทบต่อความผาสุกของบุคคล โดยที่การเปลี่ยนแปลงจะแสดงออกมาในลักษณะของการตื่นตัวของร่างกาย ความรู้สึกทุกขใจไม่สบายใจ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดเจน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิดความเครียด

ทฤษฎี The Diathesis – Stress Model

ทฤษฎีนี้อธิบายเกี่ยวกับความขัดแย้งกันของนักวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับอิทธิพลของลักษณะพันธุกรรม (คุณสมบัติที่มีมาแต่กำเนิด) กับสิ่งแวดล้อม (คุณสมบัติที่เกิดจากเลี้ยงดู) ซึ่งที่จริงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเปรียบเทียบหรือแบ่งแยกให้เด็ดขาด เนื่องจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่างมีกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันอยู่แล้ว Diathesis-stress model เป็นทฤษฎีที่รวมทั้งสองข้อเข้าด้วยกัน โดยที่มีอิทธิพลของลักษณะพันธุกรรมเป็นปัจจัยโน้มเอียง (predisposing factor) ของการเกิดความเครียด ส่วนสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยเร่งให้เกิด (precipitating factor) ความเครียด ลักษณะทางพันธุกรรมที่เป็นปัจจัยโน้มเอียงคือการที่บุคคลมีจุดเริ่มรับรู้ความเครียดในระดับที่ต่ำหรือมีความอ่อนแอทางร่างกายทำให้มีโอกาสเกิดความเครียด และเกิดโรคได้ง่าย ส่วนปัจจัยเร่งให้เกิด คือประสบการณ์ชีวิตของบุคคล ซึ่งบุคคลมีประสบการณ์ที่ไม่ดีจะมีโอกาสเกิดความเครียดได้ง่ายเช่นกัน นอกจากนี้การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและปลอดภัยจากความเครียดก็เป็นโอกาสที่ทำให้บุคคลรับรู้ความตึงเครียดต่ำ ในตรงกันข้ามถ้าตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีผลกระทบรุนแรงก็สามารถทำให้เกิดความตึงเครียดได้ แม้ว่าลักษณะพันธุกรรมจะกำหนดให้มีปัจจัยโน้มเอียงที่เอื้อในการต้านทานก็ตาม(Rice,1992)

แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียด

บุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียดในทิศทางที่ต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียด และการมีความหมายต่อบุคคลอย่างไร และความสามารถในการปรับตัวของบุคคลเองด้วย บุคคลที่มีความพยายามที่จะปรับตัวอยู่เสมอโอกาสที่ stressors จะก่อให้เกิดความเครียดได้จะน้อย ต่อเมื่อเกิดปัจจัยความเครียดนานและรุนแรงพอจนบุคคลไม่สามารถปรับตัวได้แล้วสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียดนั้นก็ก่อให้เกิดความเครียด (Luckmann & Sorensen,1987) สิ่งทีก่อให้เกิดความเครียด (stressors) หมายถึง “สิ่งเร้าหรือเหตุการณ์ซึ่งเป็นที่มาที่ทำให้สิ่งมีชีวิตเกิดความต้องการที่จะปรับตัว และเป็นต้นเหตุที่ทำให้บุคคลนั้นเกิดความเครียด” (Selye, 1956)

สิ่งแวดล้อมและทางนิเวศวิทยา รวมทั้งด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล(Interpersonal) ล้วนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ (กิติกร มีทรัพย์ และคณะ, 2541 ; Luckmann & Sorensen,1987 ; Rice, 1996; Stephen, 1990)

1. สิ่งแวดล้อมและทางนิเวศวิทยา

นิเวศวิทยาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาของมนุษย์ (Human Ecology) เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ชีวิตความเป็นอยู่มนุษย์ และธรรมชาติ เมื่อใดที่มนุษย์ไม่สามารถสร้าง

สมดุลงกับสิ่งแวดลอมและกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้แล้วก็จะเกิดความเครียด ระบบนิเวศวิทยา จำเป็นต้องคงความสมดุลเอาไว้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดความเครียดให้น้อยที่สุด แต่ การที่มนุษย์ต้องอาศัยร่วมกันทำให้เกิดความไม่สบายใจ ความไม่สมดุลทางนิเวศ ความแออัดของ ที่อยู่อาศัยจำนวนมากในชุมชนทำให้ประชาชนขาดโอกาสที่ได้รับสุขอนามัยที่ดี

2. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล(Interpersonal)

มีงานวิจัยมากมายที่กล่าวถึงความเครียดอันเนื่องมาจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลในสังคมของวัยรุ่น วัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ต้องปรับตัวให้เข้า กับการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม กับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป รวมถึงการสร้างมิตรภาพกับ บุคคลที่เปลี่ยนไปด้วย เช่น การเปลี่ยนโรงเรียน การได้พบปะรู้จักกับเพื่อนใหม่ๆ และมักจะได้รับ ประสบการณ์ความเครียดจากการสร้างสัมพันธ์กับคนอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่ให้ความสำคัญกับ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Santiago-Rivera & Bernstein, 1996) นอกจากนี้ปัญหา ความเครียดอันเนื่องมาจากปัญหาความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว เช่น ปัญหาการหย่าร้าง แยกกันอยู่ หรือการแต่งงานใหม่ส่งผลต่อวัยรุ่นที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงผู้เดียว หรือปัญหา ความเครียดจากการปรับตัวกับพ่อหรือแม่เลี้ยง วัยรุ่นบางคนทีมาจากครอบครัวที่แตกแยกจะรู้สึก ผิดและเฝ้าโทษตนเอง และเศร้าโศกอยู่กับการหย่าร้างของพ่อแม่ วัยรุ่นที่พ่อแม่ขัดแย้งและหย่า ขาดจากกันจะรายงานว่ามีความเครียดมาก และจะก่ลัวกับความรุนแรงทางร่างกาย และการกีด กันทางสังคม เนื่องจากเห็นพ่อและแม่ทะเลาะกันและลงไม้ลงมือกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความเศร้าโศก รวมทั้งเกิดความทุกข์กังวลในการพรากจาก และจะพยายามหาทางไกล่เกลี่ยให้พ่อแม่คืนดีกัน และถึงแม้ว่าเมื่อพ่อแม่เกิดความขัดแย้งกันแล้วไม่ว่าจะหย่าร้างหรือทนอยู่ต่อกันไปก็จะก่อให้เกิด ความทุกข์กับวัยรุ่นได้และมีผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ (Rice, 1996)

3.แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความเครียดของวัยรุ่นที่สัมพันธ์กับครอบครัว

Daniels และ Moos (1990) ได้กล่าวถึงสาเหตุของความเครียดในวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับ ครอบครัว คือ

1. ความเครียดที่เกี่ยวข้องกับบ้าน เงินทอง (Home/money stressors) ได้แก่ สภาพใน บ้าน เพื่อนบ้าน รวมถึงระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งมีความจำเป็นต่อ การใช้จ่ายเงินของวัยรุ่นในการเรียน เข้ากลุ่มเพื่อน และอื่นๆ
2. ความเครียดที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับพ่อแม่ (Parent stressors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่น ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ปัญหาทางด้าน สุขภาพ ปัญหาทางอารมณ์ และพฤติกรรมที่ผิดปกติของพ่อแม่

3. ความเครียดจากเหตุการณ์ที่ไม่ดี (Negative life events) ได้แก่ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดซึ่งเกิดขึ้นภายใน 12 เดือน หรือ 1 ปี เช่น การหย่าร้างของพ่อแม่ การแยกกันอยู่ของพ่อแม่ การเจ็บป่วยของพ่อแม่ ญาติพี่น้องใกล้ชิด และปัญหาที่โรงเรียน

นอกจากนั้น McCubbin และคณะ (1996) ได้จัดปัญหาความเครียดภายในครอบครัวของวัยรุ่นออกเป็น 6 ด้าน โดยคำนึงถึง ระยะเวลาที่จะมีผลต่อความรุนแรงของความเครียด ดังนี้

1. ด้านการเปลี่ยนแปลงทั่วไปภายในครอบครัว
2. ด้านพฤติกรรมทางเพศของสมาชิกภายในครอบครัว
3. ด้านการสูญเสียที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว
4. ด้านความรับผิดชอบและความเครียดภายในครอบครัว
5. ด้านความเครียดจากโรงเรียนและการใช้สารเสพติด
6. ด้านข้อขัดแย้งกับกฎหมายของครอบครัว

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความเครียดภายในครอบครัวของวัยรุ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาความเครียดในเรื่องการเรียนของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นในครอบครัวปกติ

Burchinal (1964) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบถึงลักษณะครอบครัวของวัยรุ่นว่ามีผลกระทบต่อการศึกษาหรือไม่ โดยศึกษาในนักเรียนวัยรุ่นเมืองไอโอวา (Iowa) 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มาจากครอบครัวปกติ ครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ โดยมีการควบคุมตัวแปรระดับฐานะทางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะครอบครัวที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับคะแนนเกรดเฉลี่ยและเจตคติของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน อย่างไรก็ตาม พบว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ มีอัตราการขาดเรียนน้อยที่สุด จากผลการศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Walters และ Strinnett (1971) ที่ไม่พบความแตกต่างในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กับลักษณะครอบครัวของวัยรุ่น โดยทำการศึกษาในนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ และครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว โดยควบคุมระดับฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งนอกจากจะไม่มีผลแตกต่างในเรื่องการเรียนแล้ว ยังพบว่า ไม่มีความแตกต่างในเรื่อง การปรับตัวต่อสังคม และความประพฤติด้วย

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ Levin และคณะ (1978) โดยทำการศึกษาแบบ longitudinal study เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ ค.ศ. 1963 ถึง ค.ศ. 1970 ในเด็กวัยรุ่นอายุ 6-17 ปี เพื่อวัดพัฒนาการด้านพุทธิปัญญา (Development cognitive) (โดยใช้เครื่องมือของ Wechsler Intelligence Scale for Children) และเมื่อวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนจากการอ่าน และ

การคำนวณ (โดยใช้เครื่องมือ Wide range Achievement Test) โดยมีการควบคุมตัวแปรทางสังคม และระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เขาพบว่า แม้ว่าเด็กๆ จะอาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีแม่เพียงคนเดียว (จากการหย่าร้าง) แต่ก็ไม่พบความแตกต่างในเรื่องพัฒนาการทางด้านพุทธิปัญญา และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กๆ จากครอบครัวปกติ อย่างไรก็ตาม คะแนนรวมของพัฒนาการทางด้านพุทธิปัญญาในเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีระดับต่ำกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติ แต่มีการศึกษาที่ได้ผลตรงข้าม นั่นก็คือ Conyès (1977) ได้ทำวิจัยแบบสังเกตในปี ค.ศ. 1973 ถึง ค.ศ. 1976 ในเด็กนักเรียนระดับเกรด 9 (มัธยมปลาย) จำนวน 1,000 คน จากประชากร 40,000 คน ทำการเปรียบเทียบนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว (จากการเสียชีวิต, การหย่าร้าง) กับนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวปกติ ในเรื่องอัตราการขาดเรียน เกรดเฉลี่ย อัตราการหนีเรียน การถูกพักการเรียน ถูกไล่ออกจากโรงเรียน และการออกจากโรงเรียนก่อนจบการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีอัตราการขาดเรียน การหนีเรียน การถูกพักการเรียน ถูกไล่ออกจากโรงเรียน และออกจากโรงเรียนก่อนจบการศึกษา มากกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวปกติ และมีเกรดเฉลี่ยต่ำกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวปกติด้วย โดยผลการวิจัยมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rosenthal Hansen (1980) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบนักเรียนเกรด 7, 8 และ 9 ที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว กับ นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวปกติรวมจำนวน 559 คน พบว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียวมีระดับเกรดเฉลี่ยจากการเรียนต่ำสุด และมีความต้องการที่จะประกอบอาชีพในระดับต่ำสุด

นอกจากการศึกษาสภาพครอบครัวที่มีผลต่อความสามารถทางการศึกษาของเด็กแล้ว ยังมีการศึกษาถึงผลกระทบจากสภาพของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมทางเพศ เช่น Hetherington (1972) ได้ศึกษาในเรื่องพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นเพศหญิงผิวขาวที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจต่ำถึงปานกลาง โดยทำการเปรียบเทียบวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ วัยรุ่นในครอบครัวหย่าร้าง ที่ต้องอยู่กับพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว และวัยรุ่นในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เสียชีวิต ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นหญิงที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง แสดงพฤติกรรมทางเพศ ได้แก่ นัดหมายกับเพื่อนต่างเพศชายและมีเพศสัมพันธ์ เร็วกว่า วัยรุ่นหญิงในครอบครัวปกติ และครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เสียชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นหญิงที่อยู่กับแม่เพียงคนเดียว มีการนัดหมายกับเพื่อนต่างเพศและมีสัมพันธ์ทางเพศ มากกว่าวัยรุ่นหญิงทั่วไป นอกจากนั้น Hetherington (1972) ยังได้ทำการศึกษาแบบติดตามผลในกลุ่มเพศหญิงหลังแต่งงาน 1 ปี โดยศึกษาในกลุ่มเพศหญิงที่มาจากครอบครัวหย่าร้างที่มีแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว (ขาดพ่อ) และกลุ่มเพศหญิงที่มาจากครอบครัวปกติ พบว่า ลูกสาวที่มาจากครอบครัวที่ขาดพ่อ จะมีการตั้งครรภ์ใน

ขณะที่อายุยังน้อย และมีการแต่งงาน เร็วกว่าลูกสาวที่มาจากครอบครัวปกติ และ Fleck และคณะ (1980) ได้ศึกษาในกลุ่มผู้หญิงโสดจำนวน 160 คน ที่กำลังศึกษาในระดับวิทยาลัย โดยทำการเปรียบเทียบในกลุ่มผู้หญิงที่มาจากครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว (ขาดพ่อ) กับกลุ่มผู้หญิงที่มาจากครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ พบว่า กลุ่มผู้หญิงที่มาจากครอบครัวที่ขาดพ่อ มีความต้องการคบเพื่อนชายแบบคู่รัก และมีความเกี่ยวข้องกับความรักแบบหนุ่มสาวรวมถึงการมีเพศสัมพันธ์เร็วกว่า กลุ่มผู้หญิงที่มาจากครอบครัวปกติ แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้หญิงที่มาจากครอบครัวที่ขาดพ่อจะมีความวิตกกังวลในเรื่องการมีนัด (dating) กับคู่รักมากกว่ากลุ่มผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัวปกติ และ Landis (1962) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบในนักเรียนวัยรุ่นชาย ที่อยู่ในครอบครัวปกติที่มีความสุข ครอบครัวปกติที่ไม่มีความสุข และครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียวจากการหย่าร้าง ในเรื่องทางด้านเพศ ผลการศึกษาพบว่า ในนักเรียนวัยรุ่นชายที่มาจากครอบครัวปกติที่ไม่มีความสุข มีแนวโน้มที่จะมีการนัดหมายกับเพื่อนหญิงช้ากว่า และน้อยกว่าวัยรุ่นชายที่มาจากครอบครัวที่มีพ่อแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติที่มีความสุข Landis สรุปว่า ความขัดแย้งของพ่อแม่ (ที่ไม่ใช่การหย่าร้าง) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเริ่มมีสัมพันธภาพเชิงคู่รักกับเพื่อนต่างเพศ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาความเครียดในเรื่องการใช้สารเสพติดในวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นในครอบครัวปกติ โดย Needle, Su และ Doherty (1990) ได้ทำการศึกษาแบบ longitudinal study โดยทำการเก็บข้อมูลจากนักเรียนวัยรุ่น 508 ครอบครัว ที่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว ที่พ่อกับแม่หย่าร้างกันเมื่อลูกอยู่ในวัยเด็ก กลุ่มวัยรุ่นที่พ่อแม่หย่าร้างกันเมื่อลูกกำลังอยู่ในวัยรุ่น และวัยรุ่นในครอบครัวปกติ พบว่า กลุ่มวัยรุ่นที่มีพ่อแม่หย่าร้างกันขณะที่ลูกอยู่ในวัยรุ่น มีอัตราการเกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดมากกว่า 2 กลุ่มที่เหลือ ซึ่งสอดคล้องกับ Flewelling และ Bauman (1990) ได้ศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 12-24 ปี จำนวน 2,102 คนที่อยู่ในครอบครัวปกติ ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และ ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ พบว่า มีการใช้บุหรี่ เหล้า ทัศนคติ และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ในกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว กับ กลุ่มวัยรุ่นในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ มากกว่า กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ เมื่อควบคุมตัวแปร เรื่องอายุ สนิม เพศ และการศึกษาของมารดาแล้ว นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาความเครียดในเรื่องพฤติกรรมก้าวร้าวในวัยรุ่น โดย Hodges และคณะ (1979) ทำการศึกษาในเด็กวัยก่อนเรียน 26 คนที่มาจากครอบครัวหย่าร้างและมีแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว เปรียบเทียบกับ เด็กวัยเดียวกัน 26 คนที่มาจากครอบครัวปกติ ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในทั้ง 2 กลุ่ม ในเรื่องของพฤติกรรมความก้าวร้าว ภาวะถดถอย การพึ่งพาผู้อื่น และลักษณะอื่นๆที่บอกถึงการไม่บรรลุนิติภาวะ รวมถึง

อารมณ์ที่ไม่เป็นสุข โดยพบพฤติกรรมดังกล่าว ในกลุ่มเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียวมากกว่าเพียงเล็กน้อย และ Santrock (1997) ได้ทำการศึกษาในนักเรียนวัยรุ่นชาย 45 คน อายุ 10-12 ปี โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 15 คนแรกมาจากครอบครัวที่ย่ำร้าง และมีแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว อีก 15 คนมาจากครอบครัวที่พ่อเสียชีวิต และ 15 คนสุดท้าย มาจากครอบครัวปกติ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อจับคู่ระดับสติปัญญา (IQ) อายุ และโรงเรียนแล้ว นักเรียนชายที่ขาดพ่อ ทั้งจากการหย่าร้างและพ่อเสียชีวิต จะมีภาวะความเป็นชาย (masculine) มีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ และทำตามใจตัวเอง มากกว่านักเรียนชายที่มีพ่ออยู่ในครอบครัวปกติ และ Zill (1978) ได้ทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง 2,258 คน อายุ 7-11 ปี โดยทำการควบคุมระดับ การศึกษาและรายได้ของครอบครัวแล้ว เขาพบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง ครอบครัวที่พ่อแม่ แยกทางกัน และ ครอบครัวปกติที่ไม่มีความสุข มีพฤติกรรมก้าวร้าว สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับ เด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติที่มีความสุข และครอบครัวปกติที่มีความสุข ปานกลาง นอกจากนี้ Hetherington (1977) ได้ทำการศึกษาแบบ longitudinal ภายใน 2 ปี โดย ศึกษาถึงผลกระทบที่มีต่อการทำหน้าที่ในครอบครัว และพัฒนาการในเด็ก ในครอบครัวที่มีพ่อแม่ หย่าร้างกัน และเหลือผู้นำครอบครัวเพียงคนเดียว โดยพบว่า ปัญหาที่พบมากในครอบครัวที่มีพ่อ หรือแม่เพียงคนเดียว ได้แก่ การดูแลรักษาความเรียบร้อยภายในบ้าน (household maintenance) สถานะเศรษฐกิจที่มีรายได้เพิ่มขึ้น และ ความยากลำบากในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้จะพบ ปัญหามากในผู้ชาย ในเรื่องการปรับบทบาทภายในบ้าน และทำหน้าที่ดูแลรักษาบ้านทดแทน ภรรยาที่หย่าร้างกันไป ส่วนในเรื่องสถานะทางเศรษฐกิจที่มีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่ามีผลกระทบมากที่สุดต่อทั้งชายและหญิง เนื่องจากรายรับจากเดิมต้องถูกแบ่งออกใช้ใน 2 ครีวเรือน และ Renne (1971) ได้ใช้แบบสอบถาม 1,965 ชุด ทำการสำรวจความคิดเห็นในกลุ่มชายหญิงที่ย่ำร้างและ แยกกันอยู่ โดยควบคุมอายุ และจำกัดพื้นที่เฉพาะในเมือง Alameda California เขาพบว่าชาย หญิงที่ผ่านการสมรส และต้องเป็นผู้นำครอบครัวเพียงคนเดียว มักจะแยกตัวออกจากกลุ่มเพื่อนที่ อยู่ในครอบครัวปกติ

ในกลุ่มของปัญหาทางอารมณ์นั้นได้มีการศึกษาของอูมาพร ตรังคสมบัติ และ ลิขิต ลิขนะพิชิตกุล (2539) ซึ่งทำการศึกษาอาการซึมเศร้าในเด็กนักเรียนชั้นมัธยมต้น ในเขต กรุงเทพมหานคร ในจำนวนตัวอย่าง 1,264 คน พบว่ามีอาการซึมเศร้า 40.8% โดยพบว่าปัจจัยที่มี ผลต่อภาวะซึมเศร้าของเด็กที่สำคัญ คือ ภาวะครอบครัวที่แตกแยก ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับบิดา มารดา และ ปัญหาสุขภาพจิตในบิดา-มารดาซึ่งสอดคล้องกับ Arey (1978) ได้ทำการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ในเมืองฟลอริดา โดยทำการควบคุมสีผิว เพศ และอายุ โดยพบว่ากลุ่ม ตัวอย่างที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง มีอัตราของการเกิดโรคทางด้านสุขภาพจิตได้แก่ โรคซึมเศร้า (depression) โรควิตกกังวล (anxiety) และความผิดปกติทางจิตสังคม (psychosocial

dysfunction) ได้น้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับ กลุ่มตัวอย่างที่มาจากครอบครัวปกติ และครอบครัวที่สูญเสียพ่อหรือแม่ไปจากการเสียชีวิต ทั้งนี้ Arey (1978) ได้เน้นไปในกลุ่มที่ไม่มีมีความสุข มากกว่า การเน้นลักษณะโครงสร้างของครอบครัวที่แตกแยก

จากงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างจะมีปัญหาความเครียดในเรื่องต่างๆที่สูงกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้างจะมีระดับความเครียดที่สูงกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ โดยศึกษาในวัยรุ่นช่วงอายุ 13-18 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน

วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีระดับความเครียดสูงกว่าวัยรุ่นในครอบครัวปกติที่มีทั้งพ่อและแม่

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ ลักษณะครอบครัวของวัยรุ่น (ครอบครัวที่หย่าร้าง , ครอบครัวปกติ)

ตัวแปรตาม ได้แก่ คะแนนความเครียดจากการตอบแบบวัดความเครียดสวนปุง ฉบับ 20 ข้อ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาให้กับวัยรุ่นต่อไป
2. ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้าง กับครอบครัวปกติ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและป้องกันปัญหาของวัยรุ่นและครอบครัวต่อไป

3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับปัญหาความเครียดของวัยรุ่น ในครอบครัวที่มีลักษณะอื่นๆต่อไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. **ครอบครัว** หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่สองคนที่มาแต่งงานกัน หรือมีความสัมพันธ์ฉันท์สามี-ภรรยา อาศัยอยู่ร่วมกันในสถานที่เดียวกัน อาจจะมีหรือไม่มี การสืบสายโลหิตหรืออาจจะเลี้ยงดูผู้อื่นโดยการรับมาอุปการะ อีกทั้งยังอาจมีญาติพี่น้องหรือผู้อื่นมาอาศัยอยู่ด้วยในสถานที่เดียวกัน

ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาครอบครัว 2 ลักษณะ

1.1 **ครอบครัวหย่าร้าง** หมายถึง ครอบครัวของวัยรุ่นที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียวที่ประกอบด้วย ลูก และพ่อ หรือแม่ที่ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกตามลำพัง เนื่องจากคู่สมรสอีกฝ่ายหย่าร้างกัน

1.2 **ครอบครัวปกติ** หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกอยู่ร่วมกันในครัวเรือนเดียวกัน

ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

2. **ความเครียด** หมายถึง ภาวะการเปลี่ยนแปลงของบุคคล เมื่อตกอยู่ภายใต้สถานการณ์แวดล้อมที่รับรู้ว่ามีมาคุกคามต่อความผาสุกของบุคคล โดยที่การเปลี่ยนแปลงจะแสดงออกมาในลักษณะของการตื่นตัวของร่างกาย ความรู้สึกทุกขใจไม่สบายใจ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดเจน ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงคะแนนระดับความเครียดที่ได้จากการตอบแบบวัดความเครียดสวนปรุง ฉบับ 20 ข้อ (สร้างขึ้นเมื่อ เดือนพฤษภาคม 2540 โดย นายแพทย์สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล, แพทย์หญิงวนิดา พุ่มไพศาลชัย และแพทย์หญิงพิมพ์มาศ ตาปัญญา)

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่ย่ำแย่และมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ โดยมีวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่อยู่ในช่วงอายุ 13-18 ปีที่อยู่ในครอบครัวที่ย่ำแย่และมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติที่มีทั้งพ่อและแม่ จำนวน 120 คนแบ่งเป็น

วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว 60 คน

วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่เลี้ยงดู 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และ แบบวัดความเครียดสวนปรุง

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป เพื่อสอบถามข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา และลักษณะของครอบครัว
2. แบบวัดความเครียดสวนปรุง (Suanprung Stress Test-20, SPST - 20) จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบวัดความเครียดที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความเครียด ที่เหมาะสมสำหรับ คนไทย เป็นแบบวัดที่ผู้ตอบสามารถตอบได้ด้วยตนเอง ตามข้อความที่ตรงกับความรู้สึกหรือประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับผู้ตอบโดยผู้ตอบต้องอ่านหนังสือได้ จะเหมาะกับคนในวัยทำงาน หรือวัยเรียน

คุณสมบัติของเครื่องมือ

1. ทำการตรวจสอบความตรงทางด้านเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒินำไปทดสอบกับ กลุ่มตัวอย่าง 149 คน แล้วปรับปรุงแบบวัดความเครียด ได้แบบวัดความเครียดจำนวน 102 ข้อ
2. การหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาความตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) ในกลุ่มตัวอย่าง 523 คน เครื่องมือมาตรฐานที่ใช้คือค่าความเครียดของกล้ามเนื้อ (Electromyography :

EMG) ซึ่งมีความแม่นยำ ตรงตามสภาพมากกว่า 0.27 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่ออิงตามค่า EMG ที่ช่วงความ เชื่อมั่น 95%

3. การแบ่งระดับความเครียดของแบบวัดความเครียดที่สร้างซึ่งแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ต่ำ ปานกลาง สูง และรุนแรง โดยใช้คะแนนปกติ (Normalized T-Score) ในการแบ่งโดยอิงตามค่า EMG ที่ใช้เป็นมาตรฐาน

4. การปรับให้เครื่องมือมีขนาดเล็กถึงเหลือ 60 ข้อ และ 20 ข้อ พร้อมทั้งหาคุณภาพของแบบวัดที่ได้ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ปัจจัย เพื่อสกัดตัวปัจจัยให้เหลือข้อคำถามน้อยลง ทั้งนี้ข้อคำถามที่เหลือจะต้องมีค่าความ เชื่อมั่นครอนบาค (Cronbach's alpha reliability coefficient) มากกว่า 0.7 และยังคงสัมพันธ์กับค่า EMG อย่างมีนัยสำคัญ

การให้คะแนน

ให้ผู้ตอบอ่านคำถามแล้วสำรวจดูว่าในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมา มีเหตุการณ์ในข้อใดเกิดขึ้นกับผู้ตอบบ้าง ถ้าข้อไหนไม่ได้เกิดขึ้นให้ข้ามไปไม่ต้องตอบ แต่ถ้ามีเหตุการณ์ในข้อใดเกิดขึ้นกับผู้ตอบให้ประเมินว่าผู้ตอบ มีความรู้สึกอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น แล้วให้เครื่องหมายในช่อง นั้น ๆ

การให้คะแนนของแบบวัดความเครียดสวนปรุง เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ให้คะแนน 1 - 2 - 3 - 4 - 5 ดังนี้

ตอบไม่รู้สึกเครียด	ให้ 1 คะแนน
ตอบเครียดเล็กน้อย	ให้ 2 คะแนน
ตอบเครียดปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
ตอบเครียดมาก	ให้ 4 คะแนน
ตอบเครียดมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
ไม่ตอบ	ให้ 0 คะแนน

การแปลผล

แบบวัดความเครียดสวนปรุง ชุด 20 ข้อ มี คะแนนรวมไม่เกิน 100 คะแนน โดยผลรวมที่ได้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

คะแนน 0 - 24	เครียดน้อย
คะแนน 25 - 42	เครียดปานกลาง
คะแนน 43 - 62	เครียดสูง
คะแนน 63 ขึ้นไป	เครียดรุนแรง

3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับปัญหาความเครียดของวัยรุ่น ในครอบครัวที่มีลักษณะอื่น ๆ ต่อไป

การดำเนินชีวิต บุคคลมี การปรับตัวอย่างอัตโนมัติ เป็นการปรับตัวด้วยความเคยชินและการปรับตัวต้องการพลังงานเพียงเล็กน้อยเป็น ภาวะที่ร่างกายผ่อนคลาย

2. ความเครียดในระดับปานกลาง (Moderate Stress) หมายถึง ความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเนื่องจากมีสิ่งคุกคาม หรือพบเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในสังคม บุคคลจะมีปฏิกิริยาตอบสนองออกมาใน ลักษณะความวิตกกังวล ความกลัว ฯลฯ ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติทั่ว ๆ ไปไม่รุนแรง จนก่อให้เกิดอันตรายแก่ ร่างกาย เป็นระดับความเครียดที่ทำให้บุคคลเกิดความ กระตือรือร้น

3. ความเครียดในระดับสูง (Height Stress) เป็นระดับที่บุคคลได้รับเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิด ความ เครียดสูง ไม่สามารถปรับตัวให้ลดความเครียดลงได้ในเวลาอันสั้นถือว่าอยู่ในเขตอันตราย หากไม่ได้รับการ บรรเทาจะนำไปสู่ความเครียดเรื้อรัง เกิดโรคต่าง ๆ ในภายหลังได้

4. ความเครียดในระดับรุนแรง (Severe Stress) เป็นความเครียดระดับสูงที่ดำเนิน ติดต่อกันมา อย่างต่อเนื่องจนทำให้บุคคลมีความล้มเหลวในการปรับตัวจนเกิดความเบื่อหน่าย ท้อแท้ หมดแรง ควบคุมตัวเอง ไม่ได้ เกิดอาการทางกายหรือโรคร้ายต่าง ๆ ตามมาได้ง่าย

การเก็บข้อมูล

1. นำหนังสือขออนุญาตจากคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยื่นต่อผู้อำนวยการโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ เพื่อขอเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัยกับนักเรียนในโรงเรียน
2. นำแบบวัดทั้ง 2 ส่วนไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งชายหญิง โดยนักเรียนหญิง เก็บจากนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ รวมทั้งสิ้น 200 คน และนักเรียนชายเก็บจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รวมทั้งสิ้น 200 คน โดยผู้วิจัยได้อ่านคำแนะนำ และอธิบายวิธีการ ทำแบบทดสอบโดยละเอียดก่อนให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มฟังก่อนลงมือทำ
3. นำแบบวัดที่กลุ่มตัวอย่างตอบแล้ว มาตรวจสอบความเรียบร้อยพร้อมทั้งแยก ประเภทของแบบวัด โดยนับจำนวนเมื่อได้แบบวัดที่ตอบโดยเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างครบ 60 ฉบับ ก็หยุดการแจก
4. สุ่มเอาแบบวัดที่มาจากเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติออกมาจำนวน 60 ชุด
5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ที่ละฉบับก่อนให้คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติ t -test

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและอนุมาน ดังนี้โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและอนุมาน ดังนี้

1. วิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (Descriptive Statistic) ใช้ค่าความถี่ และ ร้อยละ

2. ศึกษาค่าเฉลี่ยของความเครียดระหว่างวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้างและครอบครัวปกติ โดยใช้ ค่าสถิติ t -test

บทที่ 3

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ โดยมีสมมติฐานการวิจัยดังนี้

วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีระดับความเครียดสูงกว่าวัยรุ่นในครอบครัวปกติที่มีทั้งพ่อและแม่

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกเป็น 2 ตอนดังนี้

1. แสดงผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive statistic) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลุ่มอายุ ระดับการศึกษา สถานะของครอบครัว และบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย และค่ามัธยฐานเลขคณิต (M) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ
2. การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที (t -test) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง ซึ่งมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ และการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที (t -test) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียว

ตอนที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive statistic) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลุ่มอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพของครอบครัว และบุคคลที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ด้วย

ตารางที่ 1

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกอายุ เปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง
(n=120)

อายุ	กลุ่มนักเรียน					
	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
13	8	13.3	9	15.0	17	14.2
14	11	18.3	10	16.7	21	17.5
15	13	21.7	12	20.0	25	20.8
16	11	18.3	9	15.0	20	16.7
17	9	15.0	9	15.0	18	15.0
18	8	13.3	11	18.3	19	15.8
รวม	60	100	60	100	120	100

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนคนและค่าเปอร์เซ็นต์ ในแต่ละช่วงอายุ ของกลุ่มนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ นักเรียนที่มีอายุ 15 ปี มีจำนวน 25 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 20.8 ของกลุ่ม รองลงมาคือนักเรียนที่มีอายุ 14 ปี มีจำนวน 21 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 17.5 ของกลุ่ม

นอกจากนั้นยังพบได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากที่สุด คือ นักเรียนชายที่มีอายุ 15 ปี ซึ่งมีจำนวน 13 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 10.8 ของกลุ่ม รองลงมา คือ นักเรียนหญิงที่มีอายุ 15 ปี ซึ่งมีจำนวน 12 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 10.0 ของกลุ่ม

ตารางที่ 2

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกระดับการศึกษา เปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง (n=120)

ระดับการศึกษา	กลุ่มนักเรียน				รวม	
	ชาย		หญิง			
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มัธยมศึกษาปีที่ 1	5	8.3	9	15.0	14	11.7
มัธยมศึกษาปีที่ 2	11	18.3	9	15.0	20	16.7
มัธยมศึกษาปีที่ 3	10	16.7	7	11.7	17	14.2
มัธยมศึกษาปีที่ 4	15	25.0	15	25.0	30	25.0
มัธยมศึกษาปีที่ 5	7	11.7	6	10.0	13	10.8
มัธยมศึกษาปีที่ 6	12	20.0	14	23.3	26	21.7
รวม	60	100	60	100	120	100

จากตารางที่ 2 แสดงจำนวนคนและค่าเปอร์เซ็นต์ ในแต่ละระดับการศึกษาของกลุ่มนักเรียน ในชั้นมัธยมศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวน 30 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 25.0 ของกลุ่ม รองลงมา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 26 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 21.7 ของกลุ่ม

นอกจากนั้นยังพบได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากที่สุด คือ นักเรียนชายและหญิงที่ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งแต่ละเพศมีจำนวน 15 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของกลุ่ม รองลงมา คือ นักเรียนหญิงที่ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีจำนวน 14 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 11.7 ของกลุ่ม

ตารางที่ 3

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกสถานภาพของครอบครัว เปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นชาย และวัยรุ่นหญิง (n=120)

สถานภาพของครอบครัว	กลุ่มนักเรียน				รวม	
	ชาย		หญิง		จำนวน (คน)	ร้อยละ
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
บิดามารดาอยู่ร่วมกัน	30	50.0	30	50.0	60	50.0
บิดามารดาหย่าร้างกัน	30	50.0	30	50.0	60	50.0
รวม	60	100	60	100	120	100

จากตารางที่ 3 แสดงจำนวนคน และค่าเปอร์เซ็นต์ในแต่ละสถานภาพของครอบครัว ของกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ร่วมกันนั้นมีจำนวนเท่ากับกลุ่มนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกัน และเมื่อพิจารณาตามเพศแล้วในแต่ละเพศก็มีจำนวนคนเท่ากัน คือ มีกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง 30 คน, กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงที่มาจากครอบครัวปกติ 30 คน, กลุ่มตัวอย่างเพศชายที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง 30 คน และมีกลุ่มตัวอย่างเพศชายที่มาจากครอบครัวปกติ 30 คน ซึ่งแต่ละประเภทคิดเป็นร้อยละ 50 ของกลุ่ม

ตารางที่ 4

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกบุคคลที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ด้วย เปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นชาย และวัยรุ่นหญิง (n=120)

บุคคลที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ด้วย	กลุ่มนักเรียน				รวม	
	ชาย		หญิง			
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
บิดาและมารดา	30	50.0	30	50.0	60	50.0
บิดาเพียงคนเดียว	11	18.3	12	20.0	23	19.2
มารดาเพียงคนเดียว	13	21.7	14	23.3	27	22.5
อื่นๆ	6	10.0	4	6.7	10	8.3
รวม	60	100	60	100	120	100

จากตารางที่ 4 แสดงจำนวนคน และค่าเปอร์เซ็นต์ในแต่ละบุคคลที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ด้วย ของกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อและแม่มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 ของกลุ่ม รองลงมาคืออาศัยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียวมีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 ของกลุ่ม

ตารางที่ 5

ค่าสถิติเชิงบรรยายของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง
จำแนกตามคะแนนความเครียด

ลักษณะครอบครัวของกลุ่มวัยรุ่น	จำนวน	คะแนนความเครียด	
		<i>M</i>	<i>SD</i>
วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ	60	34.02	5.24
วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง	60	61.08	8.61

จากตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความเครียดของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง สำหรับคะแนนความเครียดพบว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง ($M = 61.08$, $SD = 8.61$) มีคะแนนสูงกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ ($M = 34.02$, $SD = 5.24$)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที (*t*-test) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง ซึ่งมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ และการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที (*t*-test) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียว

ตารางที่ 6

ผลการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที (*t*-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง ซึ่งมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ

สถานะ	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>t</i>	<i>df</i>
กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ	60	34.02	-20.81***	97.39
กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง	60	61.08		

****p* < .001

จากตารางที่ 6 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความเครียด ระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง ซึ่งมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ พบว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างมีคะแนนความเครียดมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($t = 20.81, df = 97.38, p < .001$)

ตารางที่ 7

ผลการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที (*t*-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียว

สถานะของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>t</i>	<i>df</i>
กลุ่มวัยรุ่นอาศัยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว	23	63.74	2.13*	48
กลุ่มวัยรุ่นอาศัยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียว	27	58.89		

**p* < .05

จากตารางที่ 7 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียว พบว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว มีคะแนนความเครียดมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้างโดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 2.13, df = 48, p < .05$)

บทที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคะแนนความเครียดของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้างนั้นสูงกว่าคะแนนความเครียดของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าคะแนนความเครียดของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียวนั้นสูงกว่าคะแนนความเครียดของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้าง โดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีระดับความเครียดสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่

จากการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว มีระดับความเครียดสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 ($p < .001$) ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับกิตติกร มีทรัพย์ และคณะ (2541) และ Luckmann & Sorensen (1987) ที่กล่าวว่าสิ่งแวดล้อมและทางนิเวศวิทยารวมทั้งด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal) ล้วนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ ดังนั้นปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่นั้นย่อมสามารถส่งผลให้เกิดความเครียดต่อวัยรุ่นได้ซึ่งวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียวนั้นต้องเผชิญกับปัญหาความเครียดจากการปรับตัวใหม่ และยังสอดคล้องกับ Rice (1996) ที่กล่าวว่า วัยรุ่นบางคนที่มาจากรอบครัวที่แตกแยกจะรู้สึกผิดและเฝ้าโทษตนเอง และเศร้าโศกอยู่กับการหย่าร้างของพ่อแม่ วัยรุ่นที่พ่อแม่ขัดแย้งและหย่าขาดจากกันจะรายงานว่ามีความเครียดมาก และจะกลัวกับความรุนแรงทางร่างกาย และการกีดกันทางสังคม เนื่องจากเห็นพ่อและแม่ทะเลาะกันและลงไม้ลงมือกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความเศร้าโศกรวมทั้งเกิดความทุกข์กังวลในการพลาจาก และจะพยายามหาทางไกล่เกลี่ยให้พ่อแม่คืนดีกัน และถึงแม้ว่าเมื่อพ่อแม่เกิดความขัดแย้งกันแล้วไม่ว่าจะหย่าร้างหรือทนอยู่ต่อกันไปก็มักจะก่อให้เกิดความทุกข์กับวัยรุ่นได้และมีผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ นอกจากนั้นผลที่ได้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Daniels และ Moos (1990) ที่กล่าวว่า ความเครียดที่เกี่ยวข้องกับ

ความสัมพันธ์กับพ่อแม่ (Parent stressors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่น ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ รวมทั้งความเครียดจากเหตุการณ์ที่ไม่ดี (Negative life events) ได้แก่ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดซึ่งเกิดขึ้นภายใน 12 เดือน หรือ 1 ปี เช่น การหย่าร้างของพ่อแม่ การแยกกันอยู่ของพ่อแม่ นั้นส่งผลต่อความเครียดของลูกได้ อีกทั้งผลที่ได้ยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของอุมพร ตรังคสมบัติ และ ลิขิต ลิขนะพิชิตกุล (2539) ซึ่งทำการศึกษาอาการซึมเศร้า ในเด็กนักเรียนชั้นมัธยมต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ในจำนวนตัวอย่าง 1,264 คน พบว่ามีอาการ ซึมเศร้า 40.8% โดยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อภาวะซึมเศร้าของเด็กที่สำคัญ คือ ภาวะครอบครัวที่ แตกแยก ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับบิดามารดา และ ปัญหาสุขภาพจิตในบิดามารดา จึงสามารถ กล่าวได้ว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียวย่อมต้องเผชิญกับ ปัจจัยต่างๆภายในครอบครัว เช่น การต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาวะที่ขาดพ่อหรือขาดแม่ การ ต้องห่างไกลจากญาติฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ที่เคยอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสภาวะแวดล้อมของที่บ้านที่ต้อง มีการเปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น ซึ่งผลดังกล่าวสามารถส่งผลให้วัยรุ่นเกิดความเครียดได้มากกว่า วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ

2. วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว มีระดับความเครียดสูงกว่าวัยรุ่นที่ อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างโดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียว

จากการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคน เดียว มีระดับความเครียดสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างโดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ($p < .05$) ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Goetting (1983) ที่กล่าวว่า การเลี้ยงดูเด็กๆไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของฝ่ายชาย บางครั้งมันจึงเป็นการยากที่พ่อ ซึ่งเป็นเพศชายจะแบ่งเวลามาปฏิบัติภารกิจดังกล่าว เพราะ การเป็นผู้ดูแลบ้านเรือน (Housekeeping) รวมทั้งการดูแลเด็กๆนั้น เป็นบทบาทของเพศหญิงมากกว่า อีกทั้งแม่ซึ่งเป็น ผู้หญิง และความเป็นหญิงหรือบทบาททางเพศของเพศหญิงนั้นสามารถแสดงความรู้สึกได้ดีกว่า เพศชาย สิ่งดังกล่าวจึงทำให้แม่สามารถให้คำปรึกษา ดูแล ใส่ใจลูกๆได้ดีกว่าพ่อ เพราะ พ่ออาจ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการใส่ใจความรู้สึกได้มากเท่ากับแม่ นอกจากนั้นแมยังมีลักษณะที่ ให้ ความสำคัญและคำนึงถึง self-discloser ของลูก จึงทำให้ลูกนั้นกล้าระบายความเครียดให้แก่แม่

ได้มากกว่าด้วย นอกจากนั้นผลการวิเคราะห์ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Levin และคณะ (1978) โดยพบว่า แม้ว่าเด็กๆ จะอาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีแม่เพียงคนเดียว (จากการหย่าร้าง) แต่ก็ไม่พบความแตกต่างในเรื่องพัฒนาการทางด้านพุทธิปัญญา และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กๆ จากครอบครัวปกติ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้าง โดยอยู่กับแม่เพียงคนเดียวนั้นจะสามารถระบายความเครียดให้แก่แม่ รวมทั้งได้รับการดูแลใส่ใจจากแม่ได้มากกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างโดยอยู่กับพ่อเพียงคนเดียว จึงส่งผลทำให้มีระดับความเครียดที่ต่ำกว่าได้

ปัญหาในการวิจัย

1. สามารถจัดกลุ่มตัวอย่างได้น้อย อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้าง และอยู่กับพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวนั้นหาได้ยาก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่อยู่ในช่วงอายุ 13-18 ปีที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างและมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และครอบครัวปกติที่มีทั้งพ่อและแม่ จำนวน 120 คนแบ่งเป็น

วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว 60 คน

วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่เลี้ยงดู 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และ แบบวัดความเครียดสวนปรุง

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป เพื่อสอบถามข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา และลักษณะของครอบครัว
2. แบบวัดความเครียดสวนปรุง (Suanprung Stress Test-20, SPST - 20) จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบวัดความเครียดที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความเครียด ที่เหมาะสมสำหรับ คนไทย เป็นแบบวัดที่ผู้ตอบสามารถตอบได้ด้วยตนเอง ตามข้อความที่ตรงกับความรู้สึกหรือประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับผู้ตอบโดยผู้ตอบต้องอ่านหนังสือได้ จะเหมาะกับคนในวัยเรียน ซึ่งเหมาะกับกลุ่มตัวอย่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. นำหนังสือขออนุญาตจากคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยื่นต่อผู้อำนวยการโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ เพื่อขอเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัยกับนักเรียนในโรงเรียน

2. นำแบบวัดทั้ง 2 ส่วนไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งชายหญิง โดยนักเรียนหญิงเก็บจากนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ รวมทั้งสิ้น 200 คน และนักเรียนชายเก็บจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รวมทั้งสิ้น 200 คน โดยผู้วิจัยได้อ่านคำแนะนำ และอธิบายวิธีการทำแบบทดสอบโดยละเอียดก่อนให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มฟังก่อนลงมือทำ
3. นำแบบวัดที่กลุ่มตัวอย่างตอบแล้ว มาตรวจสอบความเรียบร้อยพร้อมทั้งแยกประเภทของแบบวัด โดยนับจำนวนเมื่อได้แบบวัดที่ตอบโดยเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างครบ 60 ฉบับ ก็หยุดการแจก
4. สุ่มเอาแบบวัดที่มาจากเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติออกมาจำนวน 60 ชุด
5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ที่ละฉบับก่อนให้คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ t -test และอภิปรายผลที่ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แสดงผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive statistic) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลุ่มอายุ ระดับการศึกษา สถานะของครอบครัว และบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย และค่ามัธยฐานเลขคณิต (M) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ
2. ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที่ (t -test) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง ซึ่งมีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ และการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าที่ (t -test) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความเครียดระหว่างกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว และกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียว

ผลการวิจัย

กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างมีคะแนนความเครียดมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($t = 20.81, df = 97.38, p < .001$) และพบว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง โดยอยู่กับบิดาเพียงคนเดียว มีคะแนนความเครียดมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้างโดยอยู่กับมารดาเพียงคนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 2.13, df = 48, p < .05$)

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาในอนาคต ควรมีการศึกษาถึงความเครียดแยกเป็นด้านๆเพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาความเครียดที่แท้จริง
2. ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษากลุ่มอายุของวัยรุ่นช่วงอายุ 13-18 ปี ซึ่งซึ่งเป็นช่วงอายุที่คาบระหว่างช่วงวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนกลาง ดังนั้นในการศึกษาค้างต่อไปควรทำการแยกศึกษาวัยรุ่นทั้งสองช่วง เพราะวัยรุ่นทั้ง 2 กลุ่มวัยรุ่นย่อมมีธรรมชาติที่ต่างกัน

รายการอ้างอิง

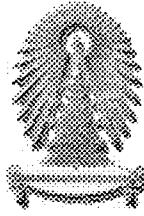
- ศุภลักษณ์ พฤทธิพงษ์ศิริ. (2534). *สุขภาพจิตและพฤติกรรมทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ธรรมศาสตร์สุภาพรรณ จันทบุรี. (2548). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการประเมินทางปัญญาในสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียดในวัยรุ่นตอนกลาง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ จุฬาลงกรณ์
- สรัญญา สุมาลี. (2548). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับกลวิธีการจัดการความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ จุฬาลงกรณ์
- อรุณี เกษรอุบล. (2544). *การสำรวจความเครียด การจัดการกับปัญหา และการสนับสนุนทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม จุฬาลงกรณ์
- Amato, P. R. (1993). Children's adjustment to divorce: Theories, hypothesis, and empirical support. *Journal of Marriage and Family*, 55(1), 23-28.
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adult and children. *Journal of Marriage and Family*, 62, 1969-1997.
- Amato, P. R. (2003). Reconciling divergent perspectives: Judith Wallerstein, quantitative research, and children of divorce. *Family Relations*, 52, 332-336.
- Cherlin, Andrew J. (2000, December). Generation Ex-. *The Nation*. Retrieved September 26, 2008 from: <http://www.thenation.com>.
- Demo, D.A., Small, S.A., and Savin-Williams, R.C. (1987). Family Relation and the Self-Esteem of Adolescents and their Parents. *Journal of Marriage and the family*, 19, 705-716.
- Folkman, S., and Lazarus, R.S. (1980). An Analysis of Coping in Middle-Aged Community Sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21, 219-239.
- Goetting, A. (1983). Divorce outcome research : Issues and perspective. In A.S. Skolnick, and J.H. Skolnick, *Family in transition*, 4, 367-385. Canada : Little Brown

- Hethenington, E. M. & John K. (2002). *For better or for worse: Divorce reconsidered*. New York: Norton.
- Hodges, W.F., Wechsler, R., and Ballantile, C. (1979). Divorce and the pre-school child : Cumulative stress. *Journal of Divorce*, 3, 55-67.
- Kelly, J. B. & Robert E. E. (2003). Children's adjustment following divorce: Risk and resiliency perspectives. *Family Relations*, 52, 352-362.
- Mallan, L.B. (1975). *Young widows and their children : A comparative report*. USA: Social Security Bulletin.
- McCubbin, H.I., Thomson, A.I. and McCubbin, M.A. (1996). *Family Assessment : Resiliency Coping and Adaptation, Inventory for Research and Practice*. USA : University of Wisconsin Publishers.
- Parke, M. (2005). *Are married parent. Really better for children? What research says about the effects of family structure on child well-being. CLASP Policy Brief No.3*. Washington, DC: Center for Law and Social Policy.
- Silverberg, D. and Sternberg, L. (1987). Adolescent Autonomy, parent-Adolescent Conflict and Parental Well-Being. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 293-311.
- Wallerstein, J. S., Julia M. L., & Sandra B. (2000). *The unexpected legacy of divorce: A 25 Year Landmark Study*. New York: Tlyperion.
- Walters, J., and Stinnett, N. (1971). Parent-Child relationships : A decade review of research. *Journal of Marriage and the Family*, 33, 70-111.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

จดหมายขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัย

ที่ ศธ 0512.7/

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาคารวิทยกิตต์ ชั้น 16 สยามสแควร์
ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

กุมภาพันธ์ 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ เก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์

เนื่องด้วย นางสาวจุฑารัตน์ ขวาลวิวัฒน์วงศ์ เลขประจำตัว 4837408538 นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะได้ทำการศึกษาโครงการจิตวิทยาเรื่องความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้าง และครอบครัวปกติ โดยมีรองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ทั้งนี้โครงการทางจิตวิทยาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่หย่าร้าง ตลอดจนหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการให้ความช่วยเหลือด้านจิตใจในวัยรุ่นกลุ่มนี้ต่อไป

ในการนี้คณะจิตวิทยาจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสามารถเก็บข้อมูลในโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ โดยเก็บกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-6 รวมทั้งสิ้นจำนวน 200 คน ในเดือนกุมภาพันธ์ 2552 โดยผู้วิจัยจะประสานงานและเก็บข้อมูลวิจัยด้วยตนเอง ในระหว่างนี้ท่านสามารถสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมที่ นิสิตที่ 089-767-8880

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมโภชน์ เอี่ยมสุภาคี)

คณบดีคณะจิตวิทยา

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โทร. 0-2218-9925

โทรสาร 0-2218-9923

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง

ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากแบบสอบถามชุดนี้ เป็นไปเพื่อการศึกษาเปรียบเทียบระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้าง และวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวปกติ กรุณาตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัยรับรองว่าคำตอบของนักเรียนจะเป็นความลับ และใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น และจะไม่มีผลกระทบต่อตัวนักเรียนไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น

วิธีทำ

กรุณาใส่เครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องว่างที่ตรงกับท่านมากที่สุด กรุณาเลือกคำตอบเพียงข้อเดียว

1. ปัจจุบันอายุ

 13 ปี

 14 ปี

 15 ปี

 16 ปี

 17 ปี

 18 ปี

2. ศึกษาอยู่ในชั้น

 มัธยมศึกษาปีที่ 1

 มัธยมศึกษาปีที่ 2

 มัธยมศึกษาปีที่ 3

 มัธยมศึกษาปีที่ 4

 มัธยมศึกษาปีที่ 5

 มัธยมศึกษาปีที่ 6

3. เพศ

 ชาย

 หญิง

4. สถานภาพของครอบครัวในปัจจุบัน

 บิดามารดาอยู่ร่วมกัน

 บิดามารดาหย่าร้างกันหรือแยกกันอยู่

5. ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่กับ

 บิดาและมารดา

 บิดาเพียงคนเดียว

 มารดาเพียงคนเดียว

 อื่นๆ

แบบวัดความเครียดสวนปรุง

แบบวัดชุดนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดระดับความเครียดของบุคคล เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการทำการวิจัย ขอให้ท่านตอบด้วยความตั้งใจและตามความเป็นจริง และข้อมูลที่ได้รับจะเก็บไว้เป็นความลับ และจะไม่มีผลกระทบต่อตัวท่านไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น

คำชี้แจง : ให้คุณอ่านหัวข้อข้างล่างนี้ แล้วสำรวจดูว่าในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมา มีเหตุการณ์ในข้อใด เกิดขึ้นกับตัวคุณบ้าง ถ้าข้อไหนไม่ได้เกิดขึ้นให้ข้ามไปไม่ต้องตอบ แต่ถ้ามีเหตุการณ์ในข้อใด เกิดขึ้นกับตัวคุณให้ประเมินว่าคุณมีความรู้สึกอย่างไรต่อเหตุการณ์นั้น แล้วใส่เครื่องหมายถูก (✓) ให้ตรงช่องตามที่คุณประเมิน

คำถามในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมา	ระดับของความเครียด				
	ไม่รู้สึก (1)	เล็กน้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1. กลัวทำงานผิดพลาด	1	2	3	4	5
2. ไปไม่ถึงเป้าหมายที่วางไว้	1	2	3	4	5
3. ครอบครัวมีความขัดแย้งกันในเรื่องเงินทองหรือเรื่องงานในบ้าน	1	2	3	4	5
4. เป็นกังวลเรื่องสารพิษ หรือมลภาวะในอากาศ น้ำ เสียง และดิน	1	2	3	4	5
5. รู้สึกว่าต้องแข่งขันหรือเปรียบเทียบ	1	2	3	4	5
6. เงินไม่พอใช้จ่าย	1	2	3	4	5
7. กล้ามเนื้อตึงหรือปวด	1	2	3	4	5
8. ปวดหัวจากความตึงเครียด	1	2	3	4	5
9. ปวดหลัง	1	2	3	4	5
10. ความอยากอาหารเปลี่ยนแปลง	1	2	3	4	5
11. ปวดศีรษะข้างเดียว	1	2	3	4	5
12. รู้สึกวิตกกังวล	1	2	3	4	5
13. รู้สึกคับข้องใจ	1	2	3	4	5
14. รู้สึกโกรธหรือหงุดหงิด	1	2	3	4	5
15. รู้สึกเศร้า	1	2	3	4	5

คำถามในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมา	ระดับของความเครียด				
	ไม่รู้สึก (1)	เล็กน้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
16. ความจำไม่ดี	1	2	3	4	5
17. รู้สึกสับสน	1	2	3	4	5
18. ตั้งสมาธิลำบาก	1	2	3	4	5
19. รู้สึกเหนื่อยง่าย	1	2	3	4	5
20. เป็นหวัดบ่อย ๆ	1	2	3	4	5

----- ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบวัดฉบับนี้ค่ะ -----

ประวัติผู้ทำโครงการทางจิตวิทยา

นางสาวจุฑารัตน์ ชวาลวิวัฒน์วงศ์ เกิดเมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2529 สำเร็จการศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรบัณฑิต คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548